

Застапеноста на христијанското образование во европските земји

Во повеќето европски земји запознавањето со религиите, учењето за религиите или религиозното образование е дел од наставната програма на јавните училишта (со исклучок на Албанија и Франција). Деталните наставни програми за предметот се разликуваат од земја до земја.

Сите модели и пристапи кон религиското образование имаат своја историја и „биографија“ и се резултат на сложени настани под влијание на религискиот пејзаж на земјите, улогата и вредноста на религијата во општеството, структурата на образовниот систем и односот помеѓу државата и црквите и верските заедници. Сето горенаведено треба да се земе предвид за да се разбере природата на религиското образование во секоја европска земја.

Фактори кои влијаат на религиското образование во европските земји

- Религиозниот пејзаж на земјата
- Улогата и вредноста на религијата во општеството
- Структурата на образовниот систем, неговата историја и политика.

Во земјите каде што доминира католичко население (на пример: Италија, Шпанија, Португалија и Полска) католицизмот е длабоко вграден во културата. Секако дека религиското образование ќе има влијание врз тоа.

Дури и ако законските регулативи ја гарантираат слободата на вероисповедта, што е факт во Италија, Шпанија и Португалија, доминацијата на една религија е очигледна во културата и општеството. Ова е причината зошто малите протестантски цркви во Италија не ја користат законската можност да обезбедат религиско образование за нивните ученици во училиштата.

Доминацијата на католицизмот негува отпор против било кој друг вид на религиско образование во училиштата. Во Полска малобројната Евангелска црква го критикуваше католичкото мнозинство за користење на нивното влијание во државните училишта, но сега тие постигнаа договор со владата кој им овозможува да обезбедат религиско образование во областите каде што живеат нивните верници.

Таму каде што има мешана верска средина (како на пример во Германија, Холандија или Швајцарија), постои католичко и протестантско религиско образование во државните училишта.

Онаму, пак, каде што има строга поделба на државата и религијата (Франција е екстреман пример за тоа), религијата нема место во државните училишта. Но, факт е дека Франција има одредени области (Алзас и Лорена) со добро развиени приватни католички училишта каде што 20% од вкупниот број на ученици во Франција изучуваат религиозни предмети. Сепак, и во Франција во последниве неколку години започна сериозна дискусија за потребата од религиозно образование во училиштата. Наставниците станаа сè повеќе свесни за тоа дека учениците не ја разбираат доволно историјата и уметноста, па и францускиот јазик без основно познавање на религијата. Исламот има сè поголемо влијание врз француското општество. Затоа беа развиени иницијативи

кои ќе обезбедат можности религиското образование да се вклучи во соодветни теми од различни предмети во наставата која се спроведува во државните училишта.

Исто така и во други земји односот помеѓу државните и приватните училишта влијае на статусот на религиското образование. Мнозинството од 2/3 од сите училишта во Холандија се христијански училишта, а 1/3 од училиштата имаат неутрален статус според религијата и погледот на светот. Сè повеќе родители чии деца учат во училиштата со неутрален статус бараат опции за воведување на религиското образование кои потоа ги обезбедува Реформираната црква или Хуманистичката Унија.

Два главни пристапи кон религиското образование во Европските земји

Ако ја запоставиме потребата за специфичен опис, грубо може да разликуваме два главни модели на религиското образование во европските земји:

- Модел на запознавање со религиите (неконфесионален модел) и
- Конфесионален модел.¹

Онаму каде што религиското образование е конфесионално ориентирано мора да се нагласи дека ваквиот пристап не е разбран како последица на мешање на црквата во државните работи или како доминантна религија. Наместо тоа, се смета за остварување на државната неутралност и индивидуалната слобода и правото за религиозно изразување. Државата не треба да влијае на содржината на наставниот предмет, туку да биде неутрална во поглед на религиската слобода и погледот на светот.

Конфесионалниот модел, како што е на пример во јужниот дел на Европа, делумно во Швајцарија, Австрија, Белгија, Германија, Централна и Источна Европа, нуди различни видови на верско образование. Така на пример, во Австрија, Белгија и делумно во Германија религиското образование не е ограничено само на католичката или протестантската веронаука, но тоа вклучува и православно, еврејско, муслиманско, будистичко и други форми на верско образование. Во многу случаи постои можност да се избере и алтернативен предмет како што е етика или филозофија.

Правото на ученикот да се откаже од изучувањето на религиското образование

Повеќето земји со приод на неконфесионално религиско образование (на пример: Данска, Шведска, Норвешка, Шкотска) не дозволуваат право на ученикот да се откаже од изучувањето на овој предмет, иако во некои други европски земји ваквото право им е дадено на религиозните малцинства (на пример Турција).

¹ Диференцирањето на конфесионален и неконфесионален модел се однесува на содржината на наставната програма на религиското образование, која главно е во надлежност на црквите и верските институции во соработка со државата, или пак само на државата кога станува збор за неконфесионалниот модел.

Основните цели на ваквиот начин на организирање на религиското образование се да се пренесат основните познавања и разбирања за религиите. Неутралноста на државата и правото на верска слобода треба да се гарантира и со овој пристап. Но, во овој случај, сепак начинот е поинаков отколку кога станува збор за конфесионално религиско образование.

Наставната програма за предметот се прави единствено под авторитет на државата. Целта не е учениците да бидат неутрални во однос на вредностите, туку да бидат неутрални во однос на светогледот, вклучувајќи го и религиозниот светоглед. Од оваа перспектива, ваквата неутралност гарантира дека овој модел на религиско образование е подеднакво прифатлив за сите деноминации и религии.

Цели на религиското образование во европските земји

Различните пристапи на религиското образование имаат и различни цели:

- Религиското образование кое е конфесионално ориентирано има фокус на формирање на идентитетот на учениците во однос на верската димензија.
- Неконфесионалното религиско образование повеќе се однесува на познавање и разбирање на религиските учења.

Некои примери на целите на религиското образование од различни земји:

Религиското образование треба:

- Да им овозможи на учениците да постигнат знаење и разбирање за религиите со посебен осврт кон христијанството, како и другите главни религии во земјата и честото влијание на овие религии во животот на луѓето и општеството;
- Да придонесе за духовниот и морален развој на учениците;
- Да развие свест кај учениците за фундаменталните прашања за животот;
- Да ги поттикне учениците да истражуваат, размислуваат, оценат и да дадат одговори на таквите прашања во светло на големите светски религиски учења и етички традиции;
- Да промовираат почитување на правата на другите луѓе кои имаат различни верувања од нивните.²

Да му се даде на ученикот многубројно и идеолошко образование, на таков начин што ученикот:

- Ќе се запознае со сопствената деноминација и религија и нејзиното културно наследство со цел да се здобие со мотивација за да формира личен поглед кон животот;
- Проучувајќи ги другите религии и системи на вредности и верувања, ученикот треба да се стекне со почитување на луѓето кои носат различни убедувања и да коегзистира со нив во мултикултурно општество;
- Да развие етички одговорен однос кон животот за да може да избере сопствени вредности, да преземе одговорност за иднината и да влијае врз одлуките донесени во општеството.³

²Наставна програма за религиско образование, Англија, Манчестер, мај 1996.

³Рамковна наставна програма за Високата средна школа, Финска, 1994, стр.87.

- Учениците да станат осетливи за религиозните значења и прашањата поврзани со религиското учење;
- Да се оспособат за етички одговорен живот;
- Да се стекнат со религиозни знаења и религиозно искуство.⁴

Слични цели на религиското образование во европските земји

Кога ги споредуваме целите на религиското образование од различни национални контексти, можеме да најдеме одредени сличности. Многу наставни програми на религиското образование во целите вклучуваат:

- Учениците да се запознаат со прашањата од значење на различните светски погледи и религии;
- Да им се овозможи на учениците да ги разјаснат сопствените вредности и да дадат причини за нив;
- Да ги поттикне учениците да ги доведат во прашање сопствените етички одлуки.

Шематски приказ на застапеноста на религиското образование во Европа

Земја	Приод кон религиското образование	Изборен или задолжителен предмет	Алтернативни предмети на РО	Наставни програми	Забелешка
Австрија	Конфесионално: религиските заедници кои се регистрирани од страна на државата (15)	задолжителен предмет	нема	соработка: држава – религиозни заедници	Главно конфесионално РО
Албанија	Нема религиско образование				Конфесионално РО во некои верски приватни училишта
Англија и Велс	Неконфесионално: Христијанска традиција и светски религии	задолжителен предмет	нема	LEA – Здружение од претставници на религиозните заедници, професори и политичари	Мултирелигиозен пристап
Белгија	Конфесионално: религиските заедници кои се регистрирани од страна на државата; регулирано на локално ниво	задолжителен и изборен предмет РО/Етика	има	Религиозни заедници	52% Католички училишта
Белорусија					Постоело РО во некои училишта

⁴Здружение на протестантски и католички наставници по етика во религиите, Наставна програма, Германија Виртемберг, 1997.

Босна и Херцеговина	Конфесионално: Исламско, католичко, православно, јудаистичко и адвентистичко РО	задолжителен и изборен предмет		Различно е регулирано во делови од Федерацијата и во Република Српска	Планирано е да се воведат нов предмет: Култура на религиите
Бугарија	Конфесионално: Православно РО	изборен предмет			Воведен 1996 во основните училишта и 1999 во средните училишта
Германија	Конфесионално: евангелистичко, католичко, делумно исламско, јудаистичко и православно РО	задолжителен предмет (постојат исклучоци)	Етика/ Норми и вредности Филозофија	Соработка: држава - црква	Исклучоци: Берлин, Бремен, Бранденбург *Наставникот по РО мора да добие одобрение од црквата
Грузија	Конфесионално	изборен предмет	?		Грузиската православна црква планира да започне РО
Грција	Конфесионално: православно, исламско	задолжителен предмет	Делумно	Православната црква/Исламската заедница	Најголем број посетуваат православно РО
Данска	Неконфесионално: Во основните училишта главно евангелистичко и лутеранско РО, другите конфесии мора да бидат вклучени во средно училиште	задолжителен предмет од шесто одделение до факултет	нема	Одделот за образование и локалните образовни авторитети предложени од асоцијацијата на професори по РО	
Естонија	Конфесионално	изборен предмет	?	РО со барање на родителите	Главна лутеранска традиција; Неколку христијански училишта со РО се повторно отворени

Ирска	Конфесионално: римо-католичко	Задолжителен предмет	нема	црквата	Доминација на католичкиот школски систем
Исланд	Неконфесионално: Христијанство, религиска наука и етика	Задолжителен предмет	нема	Државата во соработка со црквите	93% Протестанти
Италија	Конфесионално: римо-католичко	Изборен предмет: Етика/Религија	нема	црквата	Главно римо-католичко РО. Потребно е запишување за РО
Кипар	Конфесионално: Православно РО	Задолжителен предмет		Наставна програма од Грција	77% Православни 18% Муслимани
Латвија	Конфесионално: римокатоличко, лутеранско	изборен предмет	Етика		Дел лутеранско РО, дел римокатоличко
Литванија	Конфесионално	изборен и задолжителен предмет: Морално образование со РО или етика	Етика	Религиозните заедници	75% Католици
Луксембург	Конфесионално	изборен и задолжителен предмет	има		Само католичко РО
Македонија	Конфесионално: главно православно и ислам	изборен предмет: Етика во религиите	Историја на религиите и Култура на европските цивилизации	Министерството за образование во соработка со црквите и верските заедници	
Малта	Конфесионално: римокатоличко	изборен предмет			Само католичко РО – сите училишта се католички
Молдавија					Православни руси се мнозинство
Норвешка	Неконфесионално: Христијанство со религија и морална филозофија	задолжителен предмет	нема	Државата	Нова наставна програма од 1997
Полска	Конфесионално	изборен предмет	Етика	Црквата	

Португалија	Конфесионално	изборен предмет	има		Религиското образование е воведено од 1986
Романија	Конфесионално: православно, протестантско римокатличко РО	изборен предмет	?	црквите	Религиското образование е воведено од 1998
Русија	Делумно конфесионално	изборен предмет	?	не е регулирано	РО е воведено од 1990 и се изучува само по иницијатива на родителите
Словачка	Конфесионално: католичко, протестантско РО	изборен предмет	нема	црквите	
Словенија					
Турција	Исламски инструкции	задолжителен предмет			Само исламско РО, дозволено е да не присуствуваат на часовите учениците кои не се муслимани
Украина	Конфесионално: православно, протестантско РО	изборен предмет			Уставот од 1996 ги обезбедува правата на независните училишта, меѓу кои и за слободно РО
Унгарија	Конфесионално	изборен предмет	планиран е алтернативен предмет	црквите	Задолжителен предмет во црковните училишта
Финска	Конфесионално: лутеранско и православно РО	задолжителен предмет	хуманистичка етика	Соработка: држава - црква	Главна лутеранско РО 97% од учениците изучуваат
Франција	Само во Алзас и Лорена: лутеранско, реформирано католичко и јудаистичко РО	нема РО освен во Алзас и Лорена)		Не е регулирано (должност е на црквите)	Освен во Алзас и Лорена: „Култура на религиите“ е во план да се воведи

Холандија	Христијанските цркви, Еврејската и Исламската верска заедница, хуманисти	задолжителен предмет (во сите црковни училишта)	нема	Христијанските училишта	2/3 од сите училишта се христијански. Во основно училиште задолжително е поучувањето за духовноста
Хрватска	Конфесионално: Католичко и исламско РО	изборен предмет		Религиозни заедници	76% Католици
Чешка	Конфесионално: сите регистрирани религиозни заедници	изборен предмет	нема	Религиозни заедници	
Швајцарија	Во принцип конфесионално РО и неконфесионална Библиска наука	изборен/Задолжителен предмет		Црквите / регионалната самоуправа	Наставните програми се регулирани од кантонската самоуправа (има 26 кантони)
Шведска	неконфесионално	задолжителен предмет	нема	Соработка помеѓу црквата и државата	99% од учениците изучуваат РО
Шкотска	Неконфесионално; конфесионално единствено во римокатоличките училишта	задолжителен предмет	нема	Државата, а во христијанските училишта црквата и државата	99% од учениците изучуваат РО
Шпанија	Конфесионално: римокатоличко РО	изборен предмет	има	црквите	Само католичко РО, има само неколку протестантски училишта

Од поглед на религиските вредности, што се однесува до религиското образование во европските земји, може да се заклучи дека постои тенденција практиката да се приближува и покрај различните „теории“. Ова може да се подвлече со зголемување на свеста за односот на учениците кон религијата, нивната индивидуална верска практика, нивната верска припадност и потреба.